

Uitvraag: Analyse gevolgen corona voor klimaat- en energiebeleid en doelbereik	
Beleidsdossier*	Verduurzaming maatschappelijk vastgoed
Sector	PO, VO, MBO, HBO, WO, kennisinstituten, zorg, sport, monumenten, rijksvastgoed, politie, provincies en gemeenten
Departement	BZK met DEF, JenV, RVB, OCW en VWS (samen met VNG en IPO)
Direct gevolg (geobserveerd/reeds gaande)*	Op dit moment gaat de aandacht naar het bestrijden van de crisis. Zo ligt in de zorg de prioriteit bij het primaire proces en de hulp aan de grote toestroom van patiënten en bestrijding van de corona-crisis. Dat betekent dat er minder bestuurlijke aandacht is voor de energietransitie en de consequenties voor het zorgvastgoed. Binnen het onderwijs is de prioriteit nu het omvormen van het reguliere onderwijs naar digitaal onderwijs en het bestrijden van de gevolgen van de crisis (bijvoorbeeld gevolgen van het afstandsonderwijs, aandacht voor kwetsbare kinderen en het feit dat digitaal onderwijs lastig is bij praktijkonderwijs dat wel nodig is voor het opleiden van mensen voor de energietransitie). Binnen de culturele sector gaat nu alle aandacht naar het overeind houden van de sector in deze crisis. Voor monumenten gaat het daarbij om het voorkomen van faillissementen bij behoudsorganisaties die essentieel zijn voor de structuur en het functioneren van de sector. Binnen de sport is dezelfde tendens als in de cultuursector te zien. Hierdoor worden geplande of gestarte verduurzamingstrajecten nu op de lange baan geschoven. Daarnaast worden bestaande middelen nu ingezet in de bestrijding van de crisis, zowel in de sectoren als op de departementale begroting. Instellingen moeten interen op de reserves (voor zolang dat nog kan) vanwege wegvallende inkomsten. Dit geld is bedoeld voor toekomstig onderhoud. Dit zal worden uitgesteld en daarmee ook de daaraan gekoppelde verduurzamingsmaatregelen. Dit treft alle sectoren met maatschappelijk vastgoed. Een concreet voorbeeld waarbij dit speelt zijn de monumentenbehoudsorganisaties. Bestaande middelen die nu worden omgebogen om de sector overeind te houden gaan ten koste van toekomstige investeringen van het Rijk in instandhouding van monumenten waarmee de sector verder onder druk komt te staan.
Mogelijke gevolgen komende maanden*	Door de grote problemen waarmee we nu en – naar verwachting – ook de komende periode nog te maken zullen hebben of kunnen krijgen, is herverdeling van de beschikbare middelen logisch. Zo zal vooral worden ingezet op het (blijven) ondersteunen van vitale onderdelen en op instrumenten die ervoor kunnen zorgen dat de economie niet stil valt respectievelijk een extra impuls geven. Dit heeft nu al als gevolg dat ervoor wordt gekozen om binnen het maatschappelijk vastgoed (gemeenten, provincies, rijksvastgoed, defensie, politie, PO, VO, MBO, HBO, WO, sport, zorg en monumenten) duurzaamheidsmaatregelen uit stellen en/of financieel niet/minder te ondersteunen. Hoe langer de crisis duurt, hoe groter de gevolgen, zeker als we terecht komen in een flinke economische crisis. Eventuele ombuigingen van dit of een volgend kabinet zullen naar verwachting ook ten koste gaan van de financiële middelen voor verduurzaming. Dat terwijl doorrekeningen eerder dit jaar al lieten zien dat het maatschappelijk vastgoed de doelen uit het Klimaatakkoord met het huidige budget niet gaat halen, het tekort aan financiële middelen is groot. Juist het maatschappelijk vastgoed wordt gezien als voorbeeldrol voor het klimaatbeleid, een rol die de sectoren ook willen

	maar dan niet kunnen vervullen. De huidige crisis laat de keerzijde van het huidige economische model zien, en daarmee het belang van klimaatbeleid en de verduurzaming. Stimuleringsmaatregelen bieden een uitstekende kans om aan een duurzame toekomst te bouwen en daarmee bij te dragen aan een duurzame economie. Daarbij is tevens van belang dat de verduurzaming van ons vastgoed ook is verbonden aan de energietransitie, circulariteit, gebiedsgericht denken en de werkomgeving van de toekomst. Uitstel van het verduurzamen van ons vastgoed heeft niet alleen tot gevolg dat het nog moeilijker zal worden om aan de afgesproken (en straks voor 2050 ook wettelijk vastgelegde) klimaatdoelstellingen te voldoen. Bovendien laten we hiermee ook kansen liggen.
Verwachte effecten	Effect op transitie (transitie en doelbereik) Praktisch gezien betekent het feit dat verduurzaming tijdelijk geen prioriteit heeft dat de opgave per jaar in de latere jaren steeds groter wordt en daardoor niet haalbaar (teveel gebouwen dan in de praktijk mogelijk is). Voor de zorg geldt dat een herstart in het normale patroon tijd kost van bestuurder en professional. Daarnaast is gebleken uit doorrekeningen eerder dit jaar dat het maatschappelijk vastgoed de doelen uit het Klimaatakkoord met het huidige budget niet gaat halen. Het feit dat bestaande middelen nu ook ingezet (gaan) worden in bestrijding van de crisis maakt dat de doelen steeds verder weg komen.
	Budgettaire effecten (overheidsbudget) Is op dit moment nog niet te bepalen
Mogelijke (beleids)reactie	BZK werkt aan een Deltaplan Doorbouwen. Een aantal maatregelen uit dit plan kan de verduurzaming stimuleren. De sectoren met maatschappelijk vastgoed hebben in de afgelopen periode voor de verduurzaming van hun vastgoedportefeuille sectorale routekaarten opgesteld. Nu willen de instellingen binnen de sectoren aan de slag gaan met de onderliggende portefeuilleroutekaarten. Juist de grootschaligheid van het maatschappelijk vastgoed kan de bouwsector helpen aan het werk te blijven. Aanvullende middelen voor verduurzaming (en de daaraan verbonden reguliere instandhouding en onderhoud) maken het voor maatschappelijke instellingen aantrekkelijker om maatregelen juist nu te nemen en niet uit te stellen. De aanvullende middelen uit het Deltaplan Doorbouwen, gecombineerd met de Urgendamiddelen voor een ontzorgingsprogramma voor verduurzaming maatschappelijk vastgoed, zorgen voor een continue opdrachtenstroom richting bouw- en installatiesector, waarmee de vraaguitval richting de bouw vanuit de particuliere sector deels gecompenseerd wordt. De voorgestelde btw-verlaging, te dekken uit een verhoogde belasting op gas, is juist nadelig voor sectoren die geen btw afdragen maar wel gas gebruiken zoals scholen. Verder zouden we deze periode moeten gebruiken om ook te investeren in het ontwikkelen van innovatieve modellen die leiden tot kostenreductie. Daarmee vergemakkelijken we de opschaling.

* Bijvoorbeeld: stimulering EV, woningbouw, afbouw Groninger Gas, aanvragen SDE, MFK, etc.

** Toelichting: Denk bijvoorbeeld aan gevolgen voor uitvoering huidig beleid, of nieuwe omstandigheden die het halen van de klimaatdoelen in gevaar brengen. Dit kan komen door veranderingen in bijvoorbeeld arbeidsaanbod, marktomstandigheden en/of beleidsonzekerheden.